

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3.

Fylke: Buskerud

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Sigdal

Emne: Brynet

Bygdelag: Sigdal og Eggedal

Oppskr. av: Andreas Mörch

Gard:

(adresse): Prestfoss

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *Am.*

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. I Sigdal og Eggedal er det et brine, (-ur-une), hein er ikke i bruk, og jeg har ikke funnet ordet hein noen gang nevnt her. *Am.*

2. Brynet er av naturstein, unntatt de nyere typer, så som carbørundum og liknende støypte bryner. Alle bryner er fra gammalt av innført her. Mest kjent fra gammalt er noen de kalte Håkenesbrinur. De ble kjøpt i byen, eller det var kremmere som solgte. Det var ljåkremmere som også hadde bryner å selge, etter det det blir fortalt i Eggedal. Men etter at det ble landhandlere (1840-åra), var det disse som kjøpte opp bryner til salgs. Det var ikke naturlig brynestein her. Det er fortalt at folk fant seg brynestein innpå fjellet innom Eggedal og prøvde den, men den var for hard, den gjorde ikke egg.

3. Alt slags eggjarn blir slipa på rund stein og brynt etterpå. Men riktig fint eggjarn, så som hövltenner, tar en ofte og stryker opp på sennestein (ei senne- a). Barberkniver blir satt opp på oljebryne, et riktig fint bryne, så og treskjererjarn.

4. Ukjent nå.

5. En liggende stor stein til å sette opp eggjarn på, er ukjent nå. Senne til hövltenner og små hoggjern er kjent, men det er helst fagsnekkeren som nytter senne. På gardene er det visst ikke sennør i bruk. Slipesteinen sto alltid heime ved husa. Men skogskarene tok med seg en liten stein - en utslitt, 20-30 cm diam. - og hadde den stående ved skogsstua. Det var gjerne slipestein på setrene og, "helst ein gammal neåtslitin ein."

6. "Ljåane vart slipa om kvelln i slåtten, så mange at ein slåttekar hadde ein ljå te ökta heile dagen etter. De vart ein tre-fire ljåar te manns. Men va're mikkji stein, så'n steinhöggi ille, så slompa de nok at'n måtte slipe i ei tå gviline au. Hellså va're nå kvellsarbi å slipe. (Fiere kilder, vanlig.)"

7. Sandstikka- noen sier ljåstikka- va tjirubredd og strödd rekti fin sand på. Så va'o törka i solveggen så tjirua va har. Sannstikka va så et par tomnar brei og

2.
ein snau halltomme tjukk, tre kvart lang, hell så. Me ei
samnstikke kunne'n enda få egg i ein ljå som ikkje brine ~~frisk~~
fekk'te å bite meire. Ein drog ein to-tre drag på hver ~~sin~~
sie tå eggen me stikka, men ein brinte ikkje etter. (K.N.)

8. Langljåen blir alltid tatt laus fra orvet ved sliping.
En sliper alltid med eggen mot seg. *Am.*

9.

LANGØRV'

STUTTØRV'

10. "Je ber nå brine i ein brinekulp. (-ar-ane) Je har
jort'n sjöl tå et trestikkji som je grov tor. Så surra je
neverstrimlar runt uttapå. Oppi kanten har je ein jarnkrok
som je henger på brokspenna hell knappen." (Knut Nyhus)
Somme brynekulpar var surra med baststrimlar. "Ja det
va dei som hadde måla kulparogg."

11. Ukjent.

12. Den er festa med en jarnkrok og henger på brokspenna
bak, på broklinninga eller i beltet. Det var vatn i
kulpen.

13. "De blir da bruka vatn på alle grövre brinur, og ölje
på dei fine." (K.N.) Så var det tjære og sand på sandstikk
stikka.

14. Jöran Vika fortalte om brinesteingrut.

15. " Brinesteingruten vart laga ve at'n gnudde to våte
brinur mot einan, vrangsöles. Denna gryten smurte'n
på ringörmfleckane." (J.V. 1928)

16 - 20. Ukjent.

Ein måtte ikkje ta breskelåg te slipevatn, da beit de
ikkje etter. (Ole Torrud, Eggedal, 1927)